№ 53 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 14 **1891** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 14 № 53

ՏԱՍՆ ԵՒ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 բուբլի, կէս տարվանը 6 բուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր դիտաւորութիւնը բարի էր.—ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Նամակ խմբագրին. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հրէաները Կօրֆու կղզում. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՕՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Պարսկաստանի վաճառականութեան մասին.

ՄԵՐ ԴԻՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԻ ԷՐ

—

Թէհրանի մեր թղթակցից մի նամակ ենք ստացել, որը կաշխատենք տպագրել մեր լրագրի առաջիկայ համարներից մինում: Այդ նամակում մեր թղթակիցն ասում է թէ „Մշակի“ 33-որդ համարում տպված բանասիրականը և 34-որդում տպված առաջնորդողը՝ աղմուկ և յուզում առաջ բերեցին Պարսկաստանում, չը նայելով որ մենք մեր յօդուածներում համարկրանք էինք արտայայտում դէպի Պարսկաստանը և նրա վեհապետը, մի և նոյն ժամանակ յոյս յայտնելով պարսիկ ժողովրդի քաղաքակրթական թմրած ոյժերը մի օր զարթած տեսնելու:

Եւ միթէ վերոյիշեալ երկու յօդուածները մի աչքի ընկնող բացառութիւն էին կազմում Պարսկաստանին վերաբերեալ „Մշակի“ յօդուածների շարքում: Տասն և ինն տարի է, սկսած 1872 թուից, մենք անդադար քննադատում էինք Պարսկաստանը, թէ մեր բանասիրականներում և թէ առաջնորդողներում, սակայն ոչ թէ չար դիտաւորութեամբ, կամ այդ երկրին վնասելու մտքով,—այլ կատարելապէս բարի դիտաւորութեամբ, այդ երկիրը իր դարաւոր թմրութիւնից սթափեցնելու և նրան դէպի համամարդկային քաղաքակրթութեան ճանապարհը ուղղելու դիտաւորութեամբ:

Միթէ մինչև այժմ Պարսկաստանի առաջաւոր մարդիկ չեն հասկանում, որ անպայման գովել մի երկիր, առանց նրա որ և է պակասութիւնները ցոյց տալու՝ նշանակում է նրա թշնամի լինել. իսկ, ընդհակառակն, անխնայ կերպով քննադատել մի երկրի կազմակերպութիւնը՝ նշանակում է ցանկանալ որ այդ երկիրն ուղղվի, վերանորոգվի, առաջադիմի:

Թող հասկանան Պարսկաստանի մտածող մարդիկ, որ մենք ոչինչ առիթ չունենք և երբէք էլ չենք ունեցել՝ թշնամական կերպով վերաբերվելու դէպի այդ երկիրը: Տասն և ինն տարի շարունակ ուսումնասիրելով Պարսկաստանը, և „Մշակի“ գոյութեան ամբողջ ընթացքում տեղ տալով մեր լրագրի էջերում այդ երկրին վերաբերեալ այլ և այլ հարցեր շօշափող յօդուածներին,—մեր դիտաւորութիւնն էր օգուտ բերել երկրին, նրա շահերը պաշտպանել, նրան զեկավարող անձանց աչքերը բացանել երկրի մէջ գոյութիւն ունեցող այն պակասութիւնների վրա, որոնք կարող են վնասել մեր հարևան երկրի ճշմարիտ լուսաւորութեանը և նրա քաղաքակրթական կանոնաւոր առաջադիմութեան գործին:

Գ. Ա.

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԵՏՑ

—

Մայիսի 5-ին

Անցեալ տարին վատ տարի էր Նոր-բայազետցու համար, որը նա երբէք չէ կարող մոռանալ: Անցեալ տարին էր, որ անտեսապէս ճնշված հողագործը ծախեց իր մի հատիկ կովը, ծախեց իր եղը վերջապէս, և իր սերմացու ցորենը ձեռք բերեց, յուսալով որ կը կենդանի կը սատանայ,—բայց դժբաղդաբար այդ յոյսը չիրագործվեց:

Բնութիւնն ամեն տեսակ բարիքներ է պարգևել Նոր-բայազետցուն. հողն առատ, երկիրը պըտղաբեր, այնպէս որ ամենավատ տարին այստեղ մէկին 8 կամ 10 է ստացվում: Այդպէս էլ եղաւ. ուրախ-ուրախ հողագործը, յոյսը դրած իր արտի վրա, չսպասեց հնձելու, իր ապագայի համար թէ պաշար դիզելու և թէ իր պարտքերը թափելու համար: Բայց որքան վատ տրամադրութեան տակ և յուսահատված նա յետ դարձաւ, ձեռքը ծոցին, երբ տեսաւ բոլոր հասկերը դատարկ. այդ բնութեան սարսափելի հարուածը հասել էր մէկների միջոցով, որոնք ահագին վնաս էին տուել, այնպէս որ հողագործը հազիւ կարողացաւ պահպանել մինչև գարունը թէ իր ընտանիքը և թէ սաղնային անասունները:

Գարնան բացվելուն պէս, մեղանում տարածվեց և տիպ վարակիչ հիւանդութիւնը, որը փոխադրվելով մէկ անից դէպի միւսը՝ ոչ մի տուն առանց այցելելու չը թողեց: Երևակայեցէք մի քաղաք, որը զուրկ է բոլոր առողջապահական պայմաններից և, որ գլխաւորն է, չունի բժիշկ և բաղնիս: Շրջելով քաղաքիս նշանաւոր բոլոր փողոցները, դուք կը տեսնէք տեղ-տեղ լճակներ, որոնք գոյացել են անձրևի ջրերից, մի քանի քայլ հեռու ձեզ կը ներկայանայ մի այլ տեսարան. անասունների աղբի և կեղտի կոյտեր կարծես ցուցահանդէսի համար ժողովված լինեն, որոնց մօտ անցնելով մարդ, ստիպված է իր քիթը կախել:

Թողնել ընտանիքն անտէր և անօգնական և երկար տարիներով թափառել Թիֆլիսից Բագու և այնտեղից Բաթում,—այդ սովորութիւնն էլ արմատացած է Նոր-բայազէտցու մէջ: Պանդխտութեան այդ վատ սովորութիւնն արմատախիլ անել շատ դժուար է: Երկար թափառելուց յետոյ նա ոտք է դնում հայրենի հողի վրա բոլորովին փչացած, թէ ֆիզիկապէս և թէ բարոյապէս, անընդունակ լինելով մի որ և է գործի: Մի քանի ժամանակ նա անգործ շրջում է սրճաններում, այդ ժամանակամիջոցում նա աշխատում է առողջացնել իր թուլացած մարմինը, սակայն քիչ կազդուրվելուց յետոյ, կրկին դիմում է Թիֆլիս և այլն:

Այս բոլորի վրա պէտք է աւելացնենք մի հարուած ևս, այն է որ քաղաքումս կան բաւական քաղաքներում և նոյն իսկ խորքերում, կարողանում են տեղական պահանջների համեմատ ապրանք տալ: Այդ ներկայացուցիչները գիտենալով, որ պարսիկները շատ են սիրում իրանց ճաշակի նկարները, անդադար նորանոր պարսկական նկարներով, գոյներով, գրուածներով կտորներ են պատրաստել տալիս և նրանցով լցնում են երկիրը. այդ տեսակ կտորները մինչև իսկ կրում են պարսկական անուններ. օրինակ, «մէջլիսը արա, նով ղհուր» և այլն. մի խօսքով, նրանք միշտ հետևում են այդ գործին և այդ է պատճառը, որ ֆրանսիական և անգլիական մանուֆակտուրան ողողել է ամբողջ Պարսկաստանը, մտնելով Բէնդէր-Բուշերի և Էրզրումի ճանապարհներով: Գիտենալով իրանց չափը, եւրոպական այդ ֆաբրիկատորներն ամեն ջանք ի գործ են դնում իրանց վաճառքներով լիովին տիրապետել Պարսկաստանը. ամենանոր տեղեկութիւններն այն են, որ անգլիացիք մտածելով ապրանքն աւելի էժան նստեցնելու և Պարսկաստանում շուտ մացնելու, մտադիր են մի նոր կառուցի չինել դէպի Թէհրան: Այդ ճանապարհը ձեռնարկել է չինել մի անգլիական ընկերութիւն. Տիգրիս և Փարատ գետերի խառնուրդի մօտից նաւը պիտի փոխադրի ապրանքը Ախվազ քաղաքը. այնտեղից մինչև Թէհրան կանցնի չինված կառքի ճանապարհով *): Նրանց այդ յաղթութեանը ոչ-պակաս օգնում է նաև հետևեալ ձևը: Մանուֆակտուրական ապրանքները մեծ մասամբ կենտրոնանում են Թաւրիզ, որտեղից տարածվում է, որ ամենից շատ արտահանված ապրանքն է դէպի Ռուսաստան՝ բրինձը, սարգան և նուշը:

Այժմ մի ուրիշ ստատիստիկա Պարսկաստանից, Տրապիզոնի ճանապարհով դէպի Եւրոպա և Տաճկաստան մուտք գործող ապրանքների 1890 թուի.

Շալ և մետաքսեղէն	42,100	քիլ.	1,684,000	ֆր.
Զոր պտուղ (նուշ, սարգա և այլն).	19,600	»	29,400	»
Բուրդ և ոչխարի մորթ.	115,000	»	172,500	»
Զամիչ	1,000,700	»	800,560	»
Մետաքս և կոկոն.	4,550	»	56,000	»
Գորգ. . , ...	449,500	»	2,697,000	»
Թամբաքու. . . .	1,143,500	»	2,287,000	»
Բրինձ, գրիչ **), հնութիւնք են.	30,850	»	61,700	»
Գումար . .	2,805,800	քիլ.	7,788,160	ֆր.

Այս ճիշդ ստատիստիկայից երևում է (ստատիստիկան թուերը քաղված են մաքսատան տետրակներից), որ Եւրոպա և Տաճկաստան մուտ գործող ապրանքներից ամենաշատը եղել է չամիչը՝ 1,000,700 քիլոգրամ և թամբաքուն՝ 1,143,500 քիլոգրամ:

Ես կարծում եմ, որ ընթերցողն այժմ կարողացաւ գաղափար կազմել Պարսկաստանի վաճառականութեան այն ճիւղի մասին, որը վաճառականական լեզուով կոչվում է արտածութիւն:

Մեզ մնում է այժմ մի քանի խօսք ասել ներածութեան մասին, այսինքն այն ապրանքների, որոնք մուտք են գործում Պարսկաստանում և կազմում են ոչ իբր նիւթ, այլ իբր մաքուր առևտրի ապրանք:

IV

Պարսկաստանի ներածութիւնն աւելի առատ է քան արտածութիւնը, և այդ մենք պիտի ցոյց տանք մեր գրուածքի վերջում, շօշափելի փաստերով:

Արտածութեան նիւթերը մենք ցոյց ենք տուել, իսկ ներածութեան նիւթերն են՝ մանուֆակտուր, շաքար, թէյ, սուրճ, պղպեղ, կինամոն, կերոսին, սև նաֆթ, երկաթ, երկաթեայ գործիքներ, ապակեղէն, յաղճապակի, պղնձեղէն, արծաթ, մանր ապրանք և այլն այն բոլորը, ինչ որ պէտք է պիտոյքների համար. իր հագնելիքից սկսած մինչև իր զարդարանքի մեծ մասը պարսկաստանցին բերում է օտար երկիրներից. ինքն իր պիտոյքների համար ոչինչ չէ պատրաստում. օրինակ՝ հագուստը, զէնքերը, կահ-կարասիքը, ամանները և այլն, նա այդ բոլորը կամ բերում է Եւրոպայից և կամ Ռուսաստանից. ոչինչ չէք զըտնի տեղական:

Ներածութեան նիւթերի մէջ առաջին տեղն է բռնում մանուֆակտուրայի ապրանքը և շաքարը:

Մանուֆակտուրը ստացվում է Ֆրանսիայից, Անգլիայից և Ռուսաստանից: Ցարդի է Ֆրանսիական և անգլիական մանուֆակտուրը և դրա պատճառն այն է, որ այդ երկիրների ապրանքները դիմացկուն են, գոյները չը ձգող, էժան և որը գլխաւորն է՝ պարսկական ճաշակով պատրաստված: Եւրոպական գործարանատէրերն ունենալով իրանց ներկայացուցիչները պարսկական գլխաւոր թաղերով փողոցային փաստաբաններ, որոնք երկու տարի ծառայելուց յետոյ մի որ և է դատարանում, դուրս գալով ծառայութիւնից, սկսում են ծծել ժողովրդի արիւնը: Մենք ականատես ենք լինում ինչպէս այդ տեսակները երկու կողմի հակառակորդներին պաշտպան հանդիսանալով, երկար տարիներով գործը քաշ են տալիս դատարանում, որպէս զի աւելի խղճալի պատառ լցնեն իրանց գրպանները:

Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Ս. Խաչ-Վանք, մայիսի 4-ին

Դիմում եմ «Մշակիդ» միջնորդութեանը գրականական մի խնդիր պարզելու, որի մասին մտածում էի Մ. Էմինի մահից հետէ: 1887 թուին Մոսկվայում եկեղեցու մէջ ս. պատարագից յետոյ Գ. Խալաթեանց, Մովսէս Խորենացու թարգմանութեան մասին խօսք բանալով, ասեց թէ Մ. Էմին՝ Մովսէս Խորենացու պատմութեան իր ռուսերէն թարգմանութիւնը նորից սրբագրած, կրկին պիտի տպագրել տայ: Ցետոյ զնացի այցելելու Մ. Էմինին: Թարգմանութեան մասին խօսելիս, նա ասեց, «որ ինքն ևս պատրաստել է իր ռուսերէն թարգմանութեան նոր տպագրութիւնը, բայց թէ սա բոլորովին նոր թարգմանութիւն պէտք է համարել, այնքան փոխված է», և ցոյց տուեց ինձ Մովսէս Խորենացու պատմութեան ռուսերէն թարգմանութեան տպած օրինակը, որի մէջ նշանակել էր ուղղված փոփոխութիւններ: Թերթելով գրքի քանի մի երես, որոնք այժմ ևս մտաբերում եմ, մինչդեռ նա գրժուարութեամբ միւս սենեակն անցնելով ընտրում էր իմ չունեցած իր քանի մի վերջին հրատարակութիւններն ինձ ընծայելու, համոզվեցայ, որ արդարև այնպէս սրբագրված գրքի հրատարակութիւնը չէր կարող երկրորդ տպագրութիւն համարվել, այլ գրեթէ նոր թարգմանութիւն: Այնուհետև շատ սպասեցի, բայց թէ ինչու մինչև այսօր չը հրատարակվեց—չը գիտեմ: Այժմ ևս

Սրանից երևում է, որ ամենից շատ արտահանված ապրանքն է դէպի Ռուսաստան՝ բրինձը, սարգան և նուշը:

Այժմ մի ուրիշ ստատիստիկա Պարսկաստանից, Տրապիզոնի ճանապարհով դէպի Եւրոպա և Տաճկաստան մուտք գործող ապրանքների 1890 թուի.

Շալ և մետաքսեղէն	42,100	քիլ.	1,684,000	ֆր.
Զոր պտուղ (նուշ, սարգա և այլն).	19,600	»	29,400	»
Բուրդ և ոչխարի մորթ.	115,000	»	172,500	»
Զամիչ	1,000,700	»	800,560	»
Մետաքս և կոկոն.	4,550	»	56,000	»
Գորգ. . , ...	449,500	»	2,697,000	»
Թամբաքու. . . .	1,143,500	»	2,287,000	»
Բրինձ, գրիչ **), հնութիւնք են.	30,850	»	61,700	»
Գումար . .	2,805,800	քիլ.	7,788,160	ֆր.

Այս ճիշդ ստատիստիկայից երևում է (ստատիստիկան թուերը քաղված են մաքսատան տետրակներից), որ Եւրոպա և Տաճկաստան մուտ գործող ապրանքներից ամենաշատը եղել է չամիչը՝ 1,000,700 քիլոգրամ և թամբաքուն՝ 1,143,500 քիլոգրամ:

Ես կարծում եմ, որ ընթերցողն այժմ կարողացաւ գաղափար կազմել Պարսկաստանի վաճառականութեան այն ճիւղի մասին, որը վաճառականական լեզուով կոչվում է արտածութիւն:

Մեզ մնում է այժմ մի քանի խօսք ասել ներածութեան մասին, այսինքն այն ապրանքների, որոնք մուտք են գործում Պարսկաստանում և կազմում են ոչ իբր նիւթ, այլ իբր մաքուր առևտրի ապրանք:

IV

Պարսկաստանի ներածութիւնն աւելի առատ է քան արտածութիւնը, և այդ մենք պիտի ցոյց տանք մեր գրուածքի վերջում, շօշափելի փաստերով:

Արտածութեան նիւթերը մենք ցոյց ենք տուել, իսկ ներածութեան նիւթերն են՝ մանուֆակտուր, շաքար, թէյ, սուրճ, պղպեղ, կինամոն, կերոսին, սև նաֆթ, երկաթ, երկաթեայ գործիքներ, ապակեղէն, յաղճապակի, պղնձեղէն, արծաթ, մանր ապրանք և այլն այն բոլորը, ինչ որ պէտք է պիտոյքների համար. իր հագնելիքից սկսած մինչև իր զարդարանքի մեծ մասը պարսկաստանցին բերում է օտար երկիրներից. ինքն իր պիտոյքների համար ոչինչ չէ պատրաստում. օրինակ՝ հագուստը, զէնքերը, կահ-կարասիքը, ամանները և այլն, նա այդ բոլորը կամ բերում է Եւրոպայից և կամ Ռուսաստանից. ոչինչ չէք զըտնի տեղական:

Ներածութեան նիւթերի մէջ առաջին տեղն է բռնում մանուֆակտուրայի ապրանքը և շաքարը:

Մանուֆակտուրը ստացվում է Ֆրանսիայից, Անգլիայից և Ռուսաստանից: Ցարդի է Ֆրանսիական և անգլիական մանուֆակտուրը և դրա պատճառն այն է, որ այդ երկիրների ապրանքները դիմացկուն են, գոյները չը ձգող, էժան և որը գլխաւորն է՝ պարսկական ճաշակով պատրաստված: Եւրոպական գործարանատէրերն ունենալով իրանց ներկայացուցիչները պարսկական գլխաւոր քաղաքներում և նոյն իսկ խորքերում, կարողանում են տեղական պահանջների համեմատ ապրանք տալ: Այդ ներկայացուցիչները գիտենալով, որ պարսիկները շատ են սիրում իրանց ճաշակի նկարները, անդադար նորանոր պարսկական նկարներով, գոյներով, գրուածներով կտորներ են պատրաստել տալիս և նրանցով լցնում են երկիրը. այդ տեսակ կտորները մինչև իսկ կրում են պարսկական անուններ. օրինակ, «մէջլիսը արա, նով ղհուր» և այլն. մի խօսքով, նրանք միշտ հետևում են այդ գործին և այդ է պատճառը, որ ֆրանսիական և անգլիական մանուֆակտուրան ողողել է ամբողջ Պարսկաստանը, մտնելով Բէնդէր-Բուշերի և Էրզրումի ճանապարհներով: Գիտենալով իրանց չափը, եւրոպական այդ ֆաբրիկատորներն ամեն ջանք ի գործ են դնում իրանց վաճառքներով լիովին տիրապետել Պարսկաստանը. ամենանոր տեղեկութիւններն այն են, որ անգլիացիք մտածելով ապրանքն աւելի էժան նստեցնելու և Պարսկաստանում շուտ մացնելու, մտադիր են մի նոր կառուցի չինել դէպի Թէհրան: Այդ ճանապարհը ձեռնարկել է չինել մի անգլիական ընկերութիւն. Տիգրիս և Փարատ գետերի խառնուրդի մօտից նաւը պիտի փոխադրի ապրանքը Ախվազ քաղաքը. այնտեղից մինչև Թէհրան կանցնի չինված կառքի ճանապարհով *): Նրանց այդ յաղթութեանը ոչ-պակաս օգնում է նաև հետևեալ ձևը: Մանուֆակտուրական ապրանքները մեծ մասամբ կենտրոնանում են Թաւրիզ, որտեղից տարածվում է տարեկան 312,000 քիլո ձիթապտուղ: Պարսից ձիթահաններից արտադրվում է ձիթաիւղ մօտ 127,000 լիբրա: Կառավարութիւնը ամեն ծառից վերցնում է 5 կոպ. տուրք:

**) Պարսկական գրիչներ, որ և գործածում են տաճիկները:

*) Հաշված է, որ այդ ճանապարհով փոխադրված ապրանքը 4 անգամ աւելի էժան կը նստի և 18—20 օրվայ մէջ մինչև Թէհրան կը հասնէ. մինչդեռ նախկին ճանապարհով հասնում է 3—4 ամսվայ ընթացքում:

*) Այս արծաթը պարսկական փողն է (ղրան):

**) Ռաշտի և Թէհրանի մէջտեղի 43 գիւղերում ինքնաբերաբար բուսնում են ձիթենիներ, որոնք, ըստ Թէհրանի անգղիական դեսպանատան մի պաշտօնեայի տեղեկագրին, արտադրում են

կը ցանկայի, ի հարկէ, այն նոր թարգմանութիւնը տեսնել և իմ երկրորդ տպագրութեանս միջոցին նրանից օգուտ քաղել։

Ուստի շատ ցանկալի կը լինէր իմանալ, թէ ինչ եղաւ արդեօք Մ. Էմինի մահից յետոյ այն ուղղված օրինակը, որը նրա գրասեղանի վրա էր, ինչպէս ինքս տեսայ, և թէ մտածվում է արդեօք այն օգտաւէտ գիրքը հրատարակելու մասին։ Այս գիտեն անշուշտ նրանք, որոնք մօտ էին Մ. Էմինին և անմիջական կարգադրողներ էին հանգուցեալի տանը նրա մահից յետոյ։

«Մշակիդ» 45-դ №-ում տեսնելով Մօսկվայից գրված նամակը Մ. Էմինի կտակի մասին, մի-թարվեցայ կարծելով թէ տեղեկութիւն կը գրտնեմ վերջապէս լինած և ամեն բանասէրներին ի հարկէ հետաքրքրող այս նշանաւոր գրքի մասին, մանաւանդ որ ինքն թղթակից Գ. Խալաթեանցն է ժառանգել Մ. Էմինի գրչագիրները, գրագրութիւնները, ձեռագիր նիւթերը և այլն։ Բայց նամակի մէջ ոչինչ տեղեկութիւն չը կար այս գրքի մասին։

Խորէն ծայր. վարդապետ Ստեփանէ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Ներքին-Ախտա, 10 մայիսի

«Մշակ» լրագրի № 50-ի մէջ տպված, Ներքին-Ախտայից գրածս յօդուածում տպագրական մի սխալ է մտել։ Պէտք է տպվէր՝ «Մաքրավանք գիւղի եկեղեցին X-րորդ դարի չէնք է», այն ինչ տպված է եղել. «երրորդ դարի չէնք է» Գագկայ Թագաւորութեան օրով։

Ես կարծում եմ, որ այդպէս չեմ գրած եղել. եթէ նոյն իսկ գրած էլ լինեմ սխալմամբ, այնուամենայնիւ դա մի խոշոր սխալ է, որովհետև երրորդ դարում հայերը չեն ունեցել Գագիկ Թագաւոր, այլ Գագիկ Արծրունին, որը կոչվել է «Վասպուրականի, Թագաւոր» տիրել է 908 թ-ից մինչև 919 թ-ականը։ Բացի այդ, 990-ին մինչև 1020 թիւը թագաւորել է Գագիկ Ա. (արքաների արքայ), տիրելով 30 տարի և վերջապէս Գագիկ Բ. տիրել է 1040 թ-ին և թագաւորելով 5 տարի՝ զրկվել է թագաւորութիւնից։

Ուստի նուաստս խնդրում է յարգելի խմբագրութիւնից, մի քանի տողով ուղղել այդ սխալը, որ Մաքրավանք գիւղի եկեղեցին X-րորդ դարի չէնք է հայոց Գագկայ թագաւորութեան օրով և ոչ թէ երրորդ դարի, ինչպէս տպված է «Մշակ» լրագրի 50-րդ համարում։

Գ. Ս.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Հիւսիսային հեռագրական գործակալութիւնը» հեռագրում է մեզ, որ հրատարակված է Բարձրագոյն Ուկազ՝ կառավարիչ սենատի անունով, որով մի քանի աստիճան թեթևութիւն է տրվում Սիբիր ուղարկված յանցաւորներին՝ ի յիշատակ Թագաժառանգ Ցեսարևիչի Սիբիրի այցելութեան։

—

Ցիշեցնում ենք մեր այն բաժանորդներին, որոնք «Մշակի» անցեալ 1890 թ-ի բաժանորդագինը դեռ ևս չեն վճարել, որ եթէ մինչև յունիսի 1-ը նրանք իրանց անցեալ տարվայ ապառիկը չուղարկեն խմբագրութեանը, մենք յունիսի 1-ից մէկ անդամից կը դադարեցնենք նրանց անունով ներկայ 1891 թ-ի «Մշակի» համարների ուղարկելը։

—

Լրագիրներից իմացանք, որ Թիֆլիսից Ելիզավետպոլ գերմանացի պիանիստ Բէյզնաուէր այժմ կօնցէրտներ է տալիս Տաշկենտում։ Այդտեղից տաղանդաւոր պիանիստը ուղևորվելու է Սամարկանդ և Ասխաբադ։

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ գրում են հետևեալը. «Սինոդը օրադրով կարգադրեց, որ մեր ծխական-եկեղեցական ուսումնարանները, հպատակվելով յունվարի 16-ին 1886 թ-ի և մարտի 22-ին 1889 թ-ի հրատարակած Բարձրագոյն հրամաններին, շարունակեն իրանց գործը համեմատ հանգուցեալ կաթողիկոսի հաստատած կանոններին։ Իսկ նոր ուսումնարաններ բանալը և առհասարակ այն հարցերի լուծումը, որոնք կախված են կաթողիկոսից, պիտի յետաձգվեն մինչև նոր կաթողիկոսի ընտրելը։»

—

Մեզ գրում են, որ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ճեմարանի հարցաքննութիւնները սկսվել են ապրիլի 30-ին և կը վերջանան մայիսի 15-ին։ Հարցաքննութիւններին ներկայ է լինում Սուքիաս եպիսկոպոսը։ Ճեմարանի ուսուցիչների խումբը, ինչպէս լսվում է, մնալու է նոյնը, միայն երկու ուսուցիչներ պակաս են։ Ցեսչի հարցը որոշվելու է հարցաքննութիւններից յետոյ։ Կոստանեանց տակրութեան պատճառով արձակուրդ է ստացել, մինչև սեպտեմբերի 1-ը։ Նա արտասահման է գնալու։

—

Մեզ գրում են հետևեալը. «Կերօսինը Բաթումից դէպի Ասիա բացառապէս արկղների մէջ արտահանվելու պատճառով, Բաթումի գործարանները տարեկան միլիօնաւոր պուդերով տախտակ են բանեցնում։ Այդ տախտակը դալիս է այստեղ մեծ մասամբ Գալիցիայից, Ռուսաստանի տախտակից թէ էժան նստելով և թէ բարձր լինելով իր յատկութեամբ։ Ի նկատի առնելով այդ հանգամանքը, Ռուսաստանի տախտակ պատրաստող գործարաններից մի քանիսը խնդրել էին կառավարութիւնից, որ արտասահմանեան տախտակի վրա մաքս դրվի, նրա դէպի Ռուսաստան ներմուծումը դադարեցնելու կամ սակաւացնելու նպատակով։ Այդ հարցն ահա մի տարի է, որ ինչպէս ասում են, քննվում է Պետերբուրգում, սակայն որոշ դեռ ոչինչ յայտնված չէ։ Եթէ այդ առաջարկութիւնը կընդունվի և արտասահմանից ստացվող տախտակի վրա մաքս կը դրվի, գործարանատէրերը բացի այն, որ կերօսինի իւրաքանչիւր արկղի համար 1—2 կոպէկ աւելի ծախս կունենան, մի և նոյն ժամանակ նրանց ապրանքը նշանակված տեղում այնպէս լաւ չի դուրս գայ, եթէ Ռուսաստանի տախտակ լինեն բանեցնելու։ Գերանները Ռուսաստանից բերվում են խերսօն, Վօլգայի վրայով միմեանցից կապած (լաստերի ձևով). այդտեղ, ինչպէս երևում է, այդ գերանները սղոցելուց առաջ լաւ չեն չորացնում. ուստի նրանցում կայ մի տեսակ թացութիւն, և հէնց այդ թացութիւնից թիթեղեայ արկղների մեծ մասը ժանգոտվում են։ Գալիցիայի տախտակը այդպէս չէ. գերանները, այդ երկրում, ինչպէս երևում է, սղոցելուց առաջ շատ լաւ չորացնում են։»

—

Կիրակի, մայիսի 12-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ առևտրականների վարչութեան դահլիճում կայացաւ «Կովկասում թէյի առևտրի» հիմնելի ընկերութեան հիմնադիրների ընդհանուր ժողովը։ Ժամը 12-ին, քաղաքիս յայտնի կապիտալիստ վաճառականների ներկայութեամբ առևտրականների աւագ պ. Դաւիդով բացեց նիստը, ապա պ. Առուշանեանց, ընկերութեան նախաձեռնողը, բացատրեց հիմնվելի ընկերութեան օգուտները և կարդաց 63 կէտերից բաղկացած կանոնադրութեան ծրագիրը։ Կանոնադրութեան մի քանի կէտերի վերաբերմամբ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան. առաջարկվեց կէտերից մի քանիս փոփոխել։ Ընդունվեց, որ հիմնական դրամագլուխը լինի 300,000 բուբլի և իւրաքանչիւր ակցիան արժենայ 100 բուբլի, մի և նոյն ժամանակ 10 ակցիա ունեցողն ունենայ 1 ձայն, սակայն ամեն մի անդամին 4 ձայնից աւելի չէ տրվում, թէև նա աւելի էլ ակցիաներ ունենայ։ Այնուհետև առաջարկվեց, որ հիմնադիրները ստորագրվեն, ոչ պակաս քան 10 ակցիա. անմիջապէս ստորագրվեցան ակցիաներ 38 հազար բուբլու գումարի, որով լրացվեց օրէնքով կանոնադրութիւնը հաստատելու համար պահանջվող 10% և 8 հազար բուբլի էլ աւելացաւ։ Ուրեմն ընկերութեան աջողվելը ապահովված կարելի է համարել։

—

Պարսկաստանի Թէհրան քաղաքի ազգային ուսումնասիրաց ընկերութեան ատենապետ, Համբ. Առաքելեան, խնդրում է մեզ տպագրել հետևեալը. «Այն բոլոր ուսուցիչները, որոնք յայտարարութիւն են տուել Թէհրանի Հայկազեան Ուսումնարանում ուսուցչութեան պաշտօն ստանձնելու, եթէ մինչև յունիսի 10-ը պատասխան չը ստանան, պիտի համարեն, որ հրաւիրելի չեն։ Հրաւիրվողները առանձին թուղթ կը ստանան։»

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ հաղորդում են հետևեալ լուրերը. «Երկարատև անձրևներից յետոյ նորից մեղանում լաւ եղանակներ սկսվեցան։ Անցեալ օրը մի տասներկու տարեկան թուրք աղայ սպանեց մի ինն տարեկան տղային։ Այս օրերս մի գժված գոմէշ մերձ ի մահ վիրաւորեց երեք հոգի թուրքերին։ Քաղաքումս սկսել են կառուցանել մի ընդարձակ բանտի շինութիւն»։

—

Մայիսի 12-ին երգիչ Ամիրջանեան տուեց մի կօնցերտ քաղաքային թատրօնում, նպատակ ունենալով դրամական միջոցներ ձեռք բերել՝ կատարելագործվելու դիտաւորութեամբ Իտալիա գնալու համար։ Կօնցերտին մասնակցում էին, ի միջի այլոց, և մի քանի սիրողներ։ Թատրօնում բաւական հասարակութիւն կար։

—

Ստացանք պ. Խ. Մալումեանից դարձեալ մի նոր գիրք ժողովրդական ընթերցանութեան համար։ Գրքի վերնագիրն է «Եղբայրը եղբօր դէմ», թարգմանութիւն Ե. Օ. Այդ գիրքը Վիկտոր Հիւգոյի յայտնի «93 թական» գրքի համառօտութիւն է։ Թարգմանութեան լեզուն աջող է։ Գիրքն արժէ 7 կոպէկ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԷԱՆԵՐԸ ԿՕՐՓՈՒ ԿՂԶՈՒՄ

—

Հեռագիրն արդէն լուր բերեց այն հակահրէական շարժումների մասին, որոնք սկսված են Կօրֆու կղզում։

Հրէաների դրութիւնը, ինչպէս երևում է այնտեղից հաղորդած մանրամասն տեղեկութիւններից, շատ ծանր է։ Տեղական իշխանութիւնը, չը նայած իր ջանքերին, չէ կարողանում քրիստոնեայ ամբոխի կատաղութեան առաջն առնել։ Ներկայումս արդէն 4,000-ից անց է այն հրէաների թիւը, որոնք այդ կղզու վրա օգնութեան են կարօտ, գտնվելով վերին աստիճանի նեղ դրութեան մէջ։ Հրէական համայնքները չեն կարողանում բաւականութիւն տալ իրանց կարօտ անդամների պէտքերին։ Հիւանդ հրէաները մնում են ամեն կողմ։ Վաճառականների ներկայացուցիչներն ապրանքը ծախում են նաև ապառիկ, մի տարի, 2 տարի և մինչև իսկ 30 ամիս ժամանակով և այդ օգնում է իրանց ապրանքների տարածման գործին։

Ռուսաստանը միայն ներկայ տարվայ վերջերում սկսեց ուշադրութիւն դարձնել մտցնելու իր ապրանքները Պարսկաստան. Ֆաբրիկատօրները նոր մտածեցին, հետևելով պարսկական ճաշակին, տալ այդ ճաշակով ապրանքներ. բայց ուշ էին մնացել. այդ երկրի մանուֆակտուրայի շատ չը տարածվելու պատճառներից մէկն էլ նա է, որ գործարանատէրերն իրանք ներկայացուցիչներ չունեն Պարսկաստանում և կամ յարաբերութիւն այդ երկրի վաճառականների հետ. պարսկական վաճառականը ինքն է մտնում Ռուսաստան և գնում այդ ապրանքներից, այն էլ ոչ թէ իբրև մի առևտրական ներածութեան համար, այլ լոկ նրա համար, որ իր Ռուսաստան բերած ապրանքներից դոյացած թղթադրամներն արծաթի հետ փոխելու ժամանակ՝ վնասից ազատ մնայ։ Ցալիս են թղթադրամ և գնում ռուսական կտոր և եթէ այդ կտորներից չեն կարողանում Պարսկաստանում լաւ ծախել, գոնէ կարողանում են թղթադրամը արծաթի փոխելու ժամանակ եղած դրամական վնասների տեղը լցնել։

Ռուսական մանուֆակտուրը մտնում է Զուլֆայից, Շահթախթից, Աստարայից և Էնզելիից, ծախվում է միայն սահմանակից քաղաքներում և համարեա թէ մուտք չէ գործում երկրի խորքերում։

Ինչպէս ասեցինք, ներածութեան նիւթերի մէջ գլխաւոր տեղը բռնում է նաև շաքարը։ Այդ նիւթն էլ դալիս է Ֆրանսիայից և Անգլիայից, բայց վերջինիս ներածութիւնը չէ կարողանում մրցել և ինչ որ փորձ անում է, միշտ յաղթվում է. դրա պատճառը տեղական հանդամանքներն են, որոնց հետ հաշվել և նրանց համեմատ վաճառքներ պատրաստել՝ Ռուսաստանի ֆաբրիկատորը չէ կարողանում։ Պարսկաստանում շատ է ընդունված միմեանց իբրև ընծայ անդադար ուղարկել շաքարի գլուխներ՝ թէ տօն օրերին, թէ հարսանիքներին և թէ այլ ժամանակ։ Ռուսաց շաքարը իր մեծ դիրքով բոլորովին անյարմար է դրա համար։ Երբ տրանդիտը փակվեց, վաճառականները կարծեցին թէ ռուսաց շաքարը պէտք է յաղթէր եւրօպականին, բայց սխալվեցին, որովհետև Եւրօպան ճանապարհ դուռ աւելի մեծ քանակութեամբ և աւելի էժան շաքար լցնել Պարսկաստան։

Այս տեսնելով, ռուսաց ֆաբրիկատօրները մտածեցին շաքարի գլուխները նմանեցնել ֆրանսիականին, մինչև իսկ թուղթը և այլն, բայց դարձեալ դանդան թերութիւնների պատճառով չը կարողացան մրցման դիմանալ։ Օրինակ, ռուս գործարանատէր Եօղիֆով սկսեց պատրաստել 5—7 ֆունտանոց շաքարի գլուխներ, թուղթը կապոյտ, մարկան և մինչև իսկ թելը բոլորովին նման եւրօպականին, այնպէս որ մարդ խաբվում էր, բայց երբ բացվում էին շաքարի այդ գլուխները, իսկոյն նկատվում էր մեծ դանդանութիւն. նա փշրվում է և մասներով տրորվելով՝ ասաղ դառնում. այդպիսով ոչ Եօղիֆով և ոչ ուրիշ ֆաբրիկատօր դեռ ցայժմ չը կարողացան յաղթել եւրօպական շաքարին։

Գուցէ շատերին յայտնի է, թէ ինչպէս Ռուսաստանից արտահանված շաքարից, գանձարանը յետ է տալիս 1 ր. ակցիզը և իբր պրեմիա՝ 80 կօպ., իսկ ֆաբրիկատօրներն էլ իրանց կողմից մօտ 1 ր. 20 կ. պակասով են ծախում Պարսկաստան մտած շաքարը. օր. այն շաքարը, որ Ռուսաստանում 6 բուբլով է ծախվում, երբ արտահանվում է Պարսկաստան, այնտեղ 3 բուբլով կարելի է գնել։ Չը նայելով այդ բոլոր ջանքերին ռուսաց շաքարը միայն մի շատ փոքր քայլ է արել ցայժմ, ծախվում է միայն սահմանակից երկիրներում և չէ կարողանում խորքերը գնալ, որովհետև յարմար չէ տեղական պահանջներին թէ իր ամրութեամբ, թէ իր շատ փխրունութեամբ, թէ իր մեծութեան կողմից և թէ քրէչը բարդվելով՝ չէ ծախվում, այն ինչ ֆրանսիականը Պարսկաստանի խորքերը մտնելով անդամ էժան է ծախվում։

Դրա փոխարէն Ռուսաստանը լիովին տիրապետում է նաֆթի առևտրին. ամբողջ Պարսկաստանը գործ է ածում միայն ռուսաց նաֆթ. նաֆթի գործածութիւնը նոր է սկսվում այդ երկրում. առաջ վառվում էր ճարպ և եւրօպական մոմ։ Ապահով լինելով, որ ինքն է միայն կերօսինի մենաւաճառը, Ռուսաստանը յետ չէ տալիս Պարսկաստան մտնող նաֆթի ակցիզը։

Մեզ մնում է մի քանի խօսք ևս ասել ներածութեան մի ուրիշ նիւթի մասին, այն է ապակեղէնի և յաղճապակու, որի ներածութեան մէջ եւրօպականն էլի յաղթում է ռուսականին և իր ապրանքներով լցնում Պարսկաստանը, շատ և շատ յետ մղելով ռուսական ապրանքները։

Այդ ապրանքների պատրաստելու մէջ էլի եւրօպան հեռանում է պարսկական ճաշակին. այդ ճաշակով նկարներ, նրբութիւն և էժանութիւն և յարմար պարսկական կերակուրներին—ահա թէ ինչու եւրօպական ապակեղէնը և յաղճապակին յաղթում է ռուսականին։ Ահագին քանակութեամբ յաղճապակեայ ղէյլանի գլուխներ, ղէյլանի տակի շիշ, վրան նկարված մեծամեծների պատկերներ, բանաստեղծներից՝ լաւ ցիտատներ, նշանաւոր ձեռագիր ունեցողների գրեր և զարդեր, որոնց վրա ուշք չը դարձնելով ռուսական գործարանատէրը, միշտ անաջող է դուրս գալիս իր ուղարկած ապրանքների մէջ։

Պարսիկը յաղճապակին գոր է ածում ոչ այնքան իբր ման—պիտոյք, այլ իբր սենեակի զարդ. իւրաքանչիւր պարսիկ ունի իր տան մէջ շարված ամեն տեսակ յաղճապակեայ ամաններ իբր զարդ ընդունարանի և այդ է պատճառը, որ այդ երկրի մէջ յաղճապակին ապակեղէնի հաւասար մուտք է գործում։

Այդ մասին պատմեմ մի ծիծաղելի դէպք։

Այժմ պարսիկ վաճառականները իրանք ուղղակի յարաբերութեան մէջ են մտել Լօնդոնի ֆաբրիկատօրների հետ, իրանք պատրաստում են ուզած ամանների մոդելները և նկարները և պատուէր են տալիս։

Սրանից 7—8 տարի առաջ մի թաւրիզցի վաճառական փայտից շինել տալով ղէյլանի տակի չէ մի նոր տեսակ մոդել, ուղարկում է Լօնդոն մի նշանաւոր գործարանին և 1000 հատ պատուէր է տալիս շինելու։ 2—3 ամսից յետոյ վաճառականը ստանում է իր պատուէրը, բայց ինչ է տեսնում. ամեն ինչ կատարեալ պէս նման իր մոդելին, նկարները, ձևը նոյն, սակայն որովհետև Թաւրիզում չը գիտեն եղել, որ մոդելի մէջ պիտի դատարկել, որպէս զի շիշ դոյանայ, վաճառականի ստացած շիշերի բոլորի մէջը լիքն է լինում և բոլորովին անպէտք ղէյլանի համար։ Ինչ էք կարծում, վաճառականը, ի հարկէ, շուարեց, բայց շատ քիչ մնաց, որովհետև բոլոր

են զուրկ բժշկական օգնութիւնից, իսկ մեռածները չորս-հինգ օրով մնում են անթաղ։

Զանտէ կղզու վրա ևս քրիստոնեայ ամբոխը թշնամական ցոյցեր է անում հրէաների դէմ։ Նորերս քրիստոնեաները թալանեցին մի քանի հրէաների խանութները։

Ցունական կառավարութեանը նոր դիմումներ են եղել, որ ամենաեռանդուն միջոցներ ձեռք առնէ, կարգը վերականգնելու համար։ Մի քանի քաղաքներում կազմակերպված են մասնաժողովներ, որոնց նպատակն է զրամական օգնութիւն հասցնել կարօտ հրէաներին։ Ցոյս կայ, որ յոյն կառավարութեան և տեղական հասկացող դասակարդերի շնորհով չուտով հանգստութիւնը կը վերահաստատվի այդ կղզիների վրա։ Ցունաց կառավարութիւնը արդէն պաշտօնապէս յայտարարել է, որ չուտով ամեն բան կը իրաղարվի, և որ տարածված լուրերը չափազանցրած են։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վիէննայից հեռագրում են, որ Պրագայում կայացած ցուցահանդէսում 300 հողի սլավեան ուսանողներ ցոյցեր արեցին գերմանացիների դէմ։

—Բելգրադից հեռագրում են, որ Սերբիայի թագուհի Նատալիան հիւանդացել է։ Նոյն տեղից հեռագրում են, որ Մակեդոնիայում անկարգութիւնները շարունակվում են։

—Բելգրադում տեղեկացան, որ բոլգարական կառավարութիւնը փամփուշտների նոր պատուէրներ է արել Պրեսբուրգի գործարանում։

—Անգլիական համայնքների ժողովի նիստերը յետաձգված են մինչև 21 մայիսի։

—Հեռագրում են, որ Պորտուգալիայի մինիստրութիւնը հրաժարական է տուել։ Ասում են որ նոր մինիստրութիւնը կը կազմակերպէ Սալանուարիս, որը մի և նոյն ժամանակ կը լինի և պատերազմական մինիստր։ Արտաքին գործերի մինիստր նշանակվելու է Կաստէլոբրանկո։

—Եգիպտոսում կազմվել է նոր մինիստրութիւնը, որի կազմակերպութեան մէջ մտել են երկու հայ պաշտօնեաներ. Տիգրան-փաշա՝ արտաքին գործերի մինիստր, և Արթին-փաշա՝ ազգային լուսաւորութեան մինիստր։

—«Figaro» լրագիրը հաղորդում է թէ գերմանական կայսրը տարօրինակ հրաման է արձակել, որ պալատական պատօրների քարոզները քառորդ ժամից աւելի չը տևեն։

—Վիէննայից զրում են, որ Բոսնիա նահանգը հրաւիրված են կին-բժիշկներ։

—Վիլհելմ կայսրը դիտաւորութիւն ունի յուլիս ամսին այցելել Բրիւսել քաղաքը։

—Վիէննայի «Neue Freie Presse» լրագիրը տեղեկութիւն է ստացել Պարիզից, որ Ֆրանսիայի մայրաքաղաքի բօրսայում տիրում է յուսահատ տրամադրութիւն. ֆինանսական ամեն տեսակ գործեր շատ վատ են գնում Ֆրանսիայում և մօտիկ ապագայում սպասվում են անթիւ մնանկութիւններ։ Նոյն լրագիրն աւելացնում է, որ ոչ թէ միայն Ֆրանսիայի, բայց և Անգլիայի, Գերմանիայի և Իտալիայի բօրսաներում մեծ յուզմունք և յուսահատութիւն է տիրում։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսցիներին լաւ ծանօթ հռչակաւոր ողբերգու Էրնէստօ Բոսսի, որպէս հաղորդում է «Indep. Belge» լրագիրը, այժմ գտնվում է Բելգիայի մայրաքաղաքում, Բրիւսէլում, ուր աջողութեամբ տալիս է իր ներկայացումները։ Մօտերս նա ներկայացրեց Ալհամբրա թատրոնում Պաօլօ Զաքօմէտտիի «Քաղաքացիական մահ» պիէսան, որին ներկայ էր և Բելգիայի թագուհին։ Երրորդ գործողութիւնից յետոյ, թագուհին հրաւիրեց Բոսսիին իր օթեակը, շնորհաւորեց նրան իր գեղեցիկ խաղի համար և մի թանգագին ընծայ տուեց նրան։ Բոսսի ներկայացնելու է Բրիւսէլում Շեքսպիրի մի քանի պիէսաներ, որոնցից թագուհին ներկայ է լինելու «Համլէտ» և «Հեյլօկ» պիէսաների ներկայացումներին։

* * *

Մի 19 տարեկան որբ և բաւական խոշոր կարողութեան տէր օրիորդ այս վերջին օրերս Նապոլիից գալիս է Պարիզ՝ այդտեղ բնակութիւն հաստատելու նպատակով և Պարիզի փողոցներից մինում վարձում է բնակարան և ճաշակով կահավորում է նրան։ Մի քանի օրից յետոյ, օրիորդը միայնակ դուրս է գալիս իր տնից և «Օպէրա Կոմիկ» թատրոնի մի բաղկաթոռ է գնում։ Նրա կողքին նստած է լինում մի բաւական լաւ հագնված երիտասարդ մարդ։ Երիտասարդը խօսակցութիւն է սկսում օրիորդի հետ և համակրութեան այնպիսի ցոյցեր է անում օրիորդին, որ նրանից թողտուութիւն է խնդրում հետևեալ առաւօտը գնալ և ներկայանալ նրան։ Ինն ժամին սիրահարված երիտասարդը արդէն օրիորդի բնակարանի դրան զանգակն է քաշում։ Հէնց որ աղախինը դուռը բացում է, երիտասարդը փոխանակ դահլիճում սպասելու, ուղղակի մտնում է ջահիլ իտալուհու ննջարանը, ուր օրիորդը դեռ ևս պառկած էր անկողնում։ Նա ներողութիւն է խնդրում իր անքաղաքավարութեան համար, ապա խօսում է իր դիտաւորութեան մասին՝ պսակվել օրիորդի հետ, և որպէս շնորհակալութիւն, առաջարկում է նրան կօնտրակտով մի նշանաւոր գումար։ Վերջապէս սկսում են զանազան բաների մասին խօսել, մանաւանդ հարսանիքի ընծայի մասին։ Օրիորդը տալիս է իր փեսացուին իր գրասեղանի արկղի բանալին, ապա ցոյց է տալիս իր թանգագին քարերը, որպէս զի երիտասարդը այդ թանգագին քարերի նմանը չը գնի իր համար։ Բայց հէնց որ երիտասարդը ձեռքը դրեց թանգագին քարեր պարունակող արկղին, իսկոյն դուռը կոպտութեամբ բացեց և շտապով փախաւ։ Օրիորդը վերկացաւ իսկոյն, կանչեց իր աղախնուն և դանապանին, որ բռնեն փախչողին, բայց նրանց բոլոր ջանքերը ի զուր անցան։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՍԱՐԱՏՕՎ, 11 մայիսի։ Երէկ այստեղ տեղի ունեցաւ Սարատով քաղաքի հիւմնարկութեան 300-ամեակի հանդիսաւոր տօնախմբութիւնը։ Տօնախմբութեան սարքողն էր քաղաքային ինքնավարութիւնը՝ արխիվային յանձնաժողովի մասնակցութեամբ։ Թատրօնական հրապարակի վրա մաղթանք կատարվելուց և զօրահանդէս լինելուց յետոյ, քաղաքային դպրոցի սաները չնորհաւորեցին քաղաքային վարչութիւնը և ստացան զրքոյկներ ու քաղցրաւենիք։ Ապա «Ազնուականների ժողովարանում» կարդացվեցան դասախօսութիւններ՝ Սարատովի պատմութեան մասին։ Բաղիշեվսկի կոչված մուզէյումի մէջ տեղի ունեցաւ ճաշկերոյթ, որին ներկայ էր բանտային գլխաւոր վարչութեան կառավարիչ Գալկին-Վրասսկիյ։ Շնորհաւորական հեռագիրներ են ստացված ներքին գործերի մինիստրից, Կազանի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուից և ուրիշ անձերից։ Երեկոյեան քաղաքը լուսաւորված էր. տեղի ունեցան ժողովրդական զբօսանքներ և ձրի ներկայացումներ։ Դուման վճռեց՝ ի յիշատակ յօբելեանի բանալ երեք ձրի ժողովրդական ընթերցարաններ և հրապարակի վրա կանգնեցնել Պետրոս առաջին Կայսրի արձանը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 մայիսի։ Պաշտօնական։ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ աւարտեց իր ծովային ճանապարհորդութիւնը, այսօր առաւօտեան 10 ժամին հասաւ Վլադիվոստոկ։ Աջող ճանապարհորդութիւնից յետոյ Նորին Բարձրութիւնը իրան շատ լաւ է զգում. ընդունեց գիներալ նահանգապետ բարոն Կորֆին և պաշտօնական անձանց։ Վաղը կը գնայ դէպի ցամաքը։

ՄՕՍԿՎԱ, 11 մայիսի։ Այսօր տեղի ունեցաւ միջին-ասիական ցուցահանդէսի հանդիսաւոր բացումը, որը զետեղված է պատմական մուզէյի 12 դահլիճներում։ Մուզէյի մասնաժողովը դիմաւորեց Նորին Բարձրութեանը՝ Մոսկվայի գիներալ-նահանգապետին ամուսնու հետ՝ մուտքի մօտ և ներկայացրեց Մեծ Իշխանուհուն սպիտակ վարդերի մի փունջ։ Մաղթանքը կատարեց միտրոպոլիտը, Նոցա Բարձրութիւնների, ներքին գործերի մինիստրի, զօրքերի հրամանատարների, նահանգապետի և շատ հրաւիրված անձինքների ներկայութեամբ։ Ցուցահանդէսի իրեղէններն օրհնած ջրով սրսկելուց յետոյ, Նորին Բարձրութիւնը, գիներալ-նահանգապետը բացեց ցուցահանդէսը։ Էկսպօնենտների թիւը 100 մարդուց աւելի է։

ԲԵՐԼԻՆ, 11 մայիսի։ Այստեղի գեղարուեստական ցուցահանդիսի ռուսաց բաժնի բացումը տեղի կունենայ երկուշաբթի օր։ Բարձրագոյն անձինքներից ցուցահանդէսի համար ստացված է 47 պատկեր։

ՊԱՐԻԶ, 11 մայիսի։ Այստեղ եկաւ ծպտեալ կերպով Մեծ Իշխան Պետր Նիկոլաեվիչ։

ՊԱԼԵՐՄՕ, 11 մայիսի։ «Адмиралъ Корниловъ» նաւը Մեծ Իշխան Գեօրգիյ Ալէքսանդրովիչի հետ գնաց Պիրէյ։

ԲԵՐԼԻՆ, 11 մայիսի։ Լէյպցիգ, Հանովերի մօտ, ստացված լուրերին նայելով, երկաթուղու մարդատար գնացքը ընդհարվեց մի արտակարգ գնացքի հետ, որի մէջ գտնվում էին Կարրէի սիրկի մարդիկը և ձիաները։ Արտակարգ գնացքի երեք վագոնները դուրս թռան։ Մեքենայապետը, կօնդուկտորը, վերահսկողը, Կարրէի կինը և աղջիկը սպանված են. մօտաւորապէս 20 մարդ ծանր վիրաւորված են. շատերը թեթև վերքեր են ստացել։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 մայիսի։ Բարձրագոյն հրովարտակ՝ յանուն Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի, մարտի 17-ից. «Ձերդ Կայսերական Բարձրութիւն՝ հրամայելով ձեռնարկել երկաթուղու գիծ անցկացնել Սիբիրի միջով, որի նպատակը պիտի լինի միացնել բնական բերքերով հարուստ Սիբիրը ներքին երկաթուղիների գծի հետ, ես ցանկանում եմ Ձեզ յայտարարել իմ այս կամքը, երբ նորից ոտք կը դնէք ռուսաց հողի վրա՝ արեւելքի օտար երկիրները տեսնելուց յետոյ։ Դրա հետ միասին Ձեզ յանձնարարում եմ՝ Վլադիվոստոկում Սիբիրի երկաթուղու Ուսուրեան գծի հիմքը դնել, որը վճռված է չինել զանձարանի հաշուով՝ կառավարչական անմիջական կարգադրութեամբ։ Ձեր նշանաւոր մասնակցութիւնը՝ իմ սկսած բուն ժողովրդական սկզբնաւորութեան մէջ, թող լինի մի նոր ապացոյց իմ այն սրտագին ձգման, որով ցանկանում եմ հեշտացնել Սիբիրի և կայսրութեան միւս մասերի յարաբերութիւնները և դրանով արդարացնել՝ իմ սրտին մօտիկ այդ երկրին՝ այն հոգատարութիւնը, որ ունեմ դրա խաղաղ զարգացման համար։ Խնդրելով աստուածային օգնութիւնը՝ Ձեր երկրորդ ճանապարհորդութեան վրա՝ մնում եմ անկեղծ կերպով Ձեզ սիրող՝ Ալէքսանդր»։—Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ նշանակված է արեւելեան Սիբիրի առաջին հրացանաձիգ զօրաբաժնի շէֆ։

ՄՕՍԿՎԱ, 12 մայիսի։ Մայիսի 15-ին կը լինի ընդունելութիւն պալատում՝ Նոցա Կայսերական Մեծութիւնների առաջիկայ գալստեան առիթով։

ՊԱՐԻԶ, 12 մայիսի։ Պատգամաւորների ժողովը ընդունեց Վիժէի առաջարկը՝ մինչև 3 ֆրանկ քշացնելու ներմուծվող հացահատիկների մաքսահարկը, և վճռեց, որ այդ օրէնքը գործադրվի 1891

Մանիֆակտուրա	3,115,200	քիլոգրամ
Թէյ	401,000	»
Բրդեղէն և մահուդ	220,200	»
Մետաքսեղէն, թաւիշ,	12,000	»
Շաքար	2,266,600	»
Երկաթեղէն	281,000	»
Լուցկի	160,800	»
Մետաղներ	150,000	»
Կաշի և կօշիկներ	50,000	»
Զարդեր	75,000	»
Ապակեղէն և յաղճապակի	185,000	»
Ոսկեթել և զարդ	3,000	»
Բամբակի մանած թել	25,000	»
Թղթեղէն	45,000	»
Հայելեղէն	72,000	»
Այլ և այլք	306,700	»
	7,368,500	»

Եւրոպական այս ապրանքները գնահատվում են 16,631,215 ֆրանկի։ Սրանից միայն շաքարը մտել է 9,991,440 ֆր. արժողութեամբ։ Մի բան, որ ստատիստիական թիւերը ժողովելու ժամանակ աչքի է զարնում այն է, որ 1885 թիւին մտել է Պարսկաստան Եւրոպայից՝ 20,513,000 ֆրանկի արժողութեամբ (12,238,250 ֆր. միայն շաքար), 1889 թիւին 17,569,755 ֆր. արժողութեամբ (11,501,250 ֆր. միայն շաքար), իսկ 1890 թիւին միայն 16 միլիոնի. այս ցոյց է տալիս, որ հետզհետէ եւրոպական ներածութիւնը նուազում է և հէնց դրա համար է, որ անգլիացին մտածում է չինել դէպի Թէհրան գնացող կառքի—ճանապարհը, որի վրայով նա յոյս ունի նորից իր ներածութիւնը հասցնել 20 միլիոնների։

Այնու ամենայնիւ, համեմատելով Պարսկաստանի արտածութիւնը ներածութեան քանակի հետ, մենք գտնում ենք կիսովին պակաս. արտածութիւնը համեմատաբար շատ պակաս է ներածութիւնից։

Մենք չենք կամենում մտնել մանրամասնութիւնների մէջ թէ ինչու Պարսկաստանի պէս արդիւնաբեր երկիրը չը կարողանայ օգտվել իր արդիւնքներից։ Տալով մի քանի արդեւքների մասին տեղեկութիւններ, մենք վերջացնում ենք մեր յօդուածը, մի այլ առիթի թողնելով աւելի մանրամասնաբար խօսելու դրա մասին։

Մաքսի, փողի և կշեռքի այլանդակ խառնուրդը—ահա թէ որոնք են գլխաւոր պատճառները։

Իրաքանչիւր նահանգ և նոյն իսկ քաղաք, քաղաքի մէջ իսկ մի քանի ապրանքներ ունեն իրանց առանձին կշեռքը։ Բաւական է յիշել այստեղ միայն, որ Թավրիզի մէջ միայն կան հետևեալ տարբեր կշեռքները. բաթման՝ շաքարի համար, բաթման՝ մին մսխալ, բաթման՝ փոնդալու. (40 մսխ. զանազանութեամբ երկրորդից), խոնքեարի՝ մօտ 4 ռուսական պուդ և այլն, իսկ Սալմաստում կան այնպիսի չափեր, որոնց ինչ լինելը միայն Սալմաստում գիտեն, այն է նուկի (24 ֆ.) և այլն, Թէհրանում սիր, դօսիր, որոնց ինչ լինելը Թավրիզում չը գիտեն և այլն. իրաքանչիւր քաղաք ունի իր առանձին չափը։

Փողը նոյնպէս այլազան է և որովհետև միմիայն արծաթ, ոսկի և պղինձ է, մեծ դժուարութիւններ ունի հաշուելու ժամանակ, այնպէս որ շատ անդամ կշռում են, քան թէ համարում։ Պարսկաստանում անխտիր գործածվում են հետևեալ փողերը թէ առևտրի և թէ վաճառականութեան մէջ։—Ռուսաց, պարսից հին և նոր, (ռուսաց նոր ոսկին ընդունված չէ), տաճկական արծաթը, ոսկին, ֆրանսիական նապոլէօն ոսկին, հնդկական ռուփին (այստեղ էլ անգլիացին մոցրել է իր վարպետութիւնը. նա փողի մի երեսի վրա պարսկերէն լեզուով է գրել փողի արժէքը և դրանով դիւրութիւն է տալիս իրաքանչիւր պարսիկի, փողի արժէքը իմանալու) անգլիական ոսկի և այլն և այլն։

Իսկ մաքսը՝ դա արդէն անտանելի է. մի քաղաքից միւսը ապրանք տանելու համար ամեն քաղաքում պարտաւոր էք նոր մաքս վճարել. մաքսը մի որոշ օրէնք չունի, իրաքանչիւր ապրանքը իր համար առանձին մաքս ունի։

Սրանք և այլ և այլ արդեւքներ չեն թողնում, որ վաճառականութիւնը ծաղկի և երկրի արդիւնաբերութիւնները առաջ գնան։

Պարսկաստանը այնպիսի մի արդիւնաւէտ երկիր է, որ յոյս ունենք թէ պարսկական կառավարութիւնը ուշք դարձնելով, կը վերցնի ամեն արգելքները, տեղական արդիւնաբերութեան զարկ կը տայ և քիչ յետոյ Պարսկաստանը կը լինի վաճառականական և արդիւնաբերական մի երկիր։

Վերջացնում ենք մեր յօդուածն ուրախութեամբ յայտնելով, որ ներկայ պարսից ինքնակալը ոչ մի ջանք չէ խնայում երկրի տնտեսական և վաճառականական զարգացման մասին, ճանապարհների հաղորդակցութիւնն աւելացնելով և վաճառականական նորանոր օգտաւէտ օրէնքներ սահմանելով։ Մնում է վերցնել մի քանի արգելքներ, որոնց թւումն են մաքսային ձևը, կշեռքի և փողի տարբերութիւնների անյարմարութիւնները և ահա Պարսկաստանը ասիական պետութիւնների մէջ՝ վաճառականական ամենանշանաւոր դիրքը կունենայ։

Խոսրով Արղումանեանց

թվի օգոստոսի 1-ից մինչև 1892 թվի յունիսի 1-ը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 մայիսի։ Լրագրական տեղեկութիւններին նայելով, յունիսի 25-ին կը կայանայ Մոսկվայում աղանդաւորների դէմ կազմված միսիոնարական ընկերութեան համագումար ժողովը։

ՍԻՄՖԷՐՕՊՕԼ, 13 մայիսի։ Տեղական մի քանի հարուստ հրէաներ ուղեորվում են Պալեստին, Կրիմի հրէաների համար գաղթականութեան տեղ ընտրելու նպատակով։

ՊԱՐԻԶ, 13 մայիսի։ Աղգային ժողովը ընդունեց ցորենի վրա մաքսահարկի պակասեցնելու օրինագիծը։ Ցորենի մաքսահարկը պակասեցրած է մինչև 3 ֆրանկ, իսկ ալիւրի մաքսահարկը մինչև 6 ֆրանկ։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Մայիսի 10-ին

Լոնդոնի վրա	10 ֆունտ արժէ	84 ր. 10 կ.
Բերլինի վրա	100 մարկ —	41 » 20 »
Փարիզի վրա	100 ֆրանկ —	33 » 32½ »
Ոսկի —	— արժէ	6 » 79 »
Մաքսային կուպոններ	—	135 » 75 »
Արծաթ —	— —	1 » 05 »
Բորսային դիսկոնտներ	—	4 և 5% »
Պետ. բանկի 5% տոմս	—	101 » 62 »
— — — — 2-րդ	—	101 » 50 »
— — — — 3-րդ	—	100 » — »
— — — — 4-րդ	—	100 » — »
— — — — 5-րդ	—	100 » — »
— — — — 6-րդ	—	101 » 50 »
6% ոսկեայ բէնտա		144 » 50 »
4% ոսկեայ փոխառութիւն		— » — »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.		100 » 37 »
— — — — 2-րդ	—	100 » 75 »
— — — — 3-րդ	—	101 » — »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.		244 » — »
— — երկրորդ	—	223 » — »
Պետական. երկաթուղային բէնտա		104 » 75 »
5½% բէնտա		100 » — »
4% ներքին փոխառութիւն		97 » 87 »
5% դրաւ. թղթ. ադն. կալ. բանկի		102 » 12 »
5½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.		103 » — »
4½% դրաւական թղթեր կալուած.		
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ.		134 » 25 »
— — — թղթադ.		101 » 50 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները.		101 » 62 »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.		101 » 87 »
Օդէսայի — —		101 » 50 »
Թիֆլիսի — —		— » — »
Դրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.		— » — »
— — Բուլթայիսի — —		— » — »

Ս. Պետերբուրգի բորսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է։

Խմբագիր-հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՑՐՈՒՆԻ

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Սրանով յայտարարում է Թիֆլիսում անշարժ կայք ունեցողներին ի գիտութիւն, որ սոյն 1891 թուականի ապրիլի 15-ից ցուցակ է կազմել անշարժ կայքերը տուրքի ենթարկելու, համաձայն պետական խորհրդի 1887 թուականի յունիսի 15-ին բարձրագոյն հաստատուած որոշման։

Սոյն 1891 թուականի տուրք վճարելու ենթակայ, Թիֆլիսում եղած անշարժ կայքերի արժէքը, քաղաքային գնահատական տուրքի գնահատման ճշգրիտ հիման վրա, գնահատված է 33,061,465 ռուբլի (աւելի քան 1890 թ. 683,889 ռուբ.) իսկ սոյն 1891 թուականի համար ընդհանուր տուրքի գումարն է 46618 ռուբ. 26 կոպ., հետևաբար, տուրքի պիտի ենթարկվին հետևեալ համեմատական չափով.

Գնահատված գումարը.	Տուրքի քանակը.	Գնահատված գումարը.	Տուրքի քանակը.
100,000 ռուբլի.	141 ռուբլի — կոպ.	900 ռուբլի	1 ռուբլի 27 կոպ.
80,000 »	112 » 80 »	700 »	— » 99 »
50,000 »	70 » 50 »	500 »	— » 71 »
30,000 »	42 » 30 »	300 »	— » 42 »
15,000 »	21 » 15 »	100 »	— » 14 »
10,000 »	14 » 10 »	80 »	— » 11 »
8,000 »	11 » 28 »	50 »	— » 7 »
6,000 »	8 » 46 »	40 »	— » 6 »
4,000 »	5 » 64 »	30 »	— » 4 »
2,000 »	2 » 82 »	10 »	— » 1 »
1,000 »	1 » 41 »	5 »	— » 1 »

Օրինակ.—այսպիսով ուրեմն, 8745 ռուբլի գնահատուած գումարից տուրք պիտի առնուի 12 ր. 34 կ. (8000-ից—11 ր. 28 կ., 700-ից 99 կ., 40-ից 06 կ. և 5-ից, 01 կ., ընդամենը 12 ր. 31 կ.), 56635 ռուբլուց—79 ր. 86 կ.։ (70 ր. 50 կ.+8 ր. 46 կ.+85 կ.+01 կ.=79 ր. 86 կ.), այսինքն և ներկայ թուականի համար նոր նշանակուած տուրքի գումարը մի փոքր պակաս է քաղաքային գնահատական տուրքի 1/5-ից։

Քաղաքային գնահատական տուրքից տարբերութիւն ունենալու համար, նոր սահմանուած տուրքի չեն ենթարկվում։

1) Եկամուտ չը բերող այն դատարկ տարածութիւնները, որոնք գտնվում են քաղաքի արուարձաններում։ (Քաղաքի կենտրոնական մասը արուարձաններից բաժանող գծի ուղղութիւնը մանրամասն ցոյց է տուած 1889 թուականի «Кавказъ» լրագրի № 114)։

2) Այն էժանագին կալուածքները, որոնց վրա տուրքը 25 կոպէկից պակաս բաժին կընկնէր։ (1891 թուականի համար տուրք նշանակած է ամենաքիչը մինչև 180 ռուբլի արժող կայքերի վրա)։

3) Եկամուտ բերող արքունի կայքերը։

Համաձայն բարձրագոյն հաստատութեանց պայմաններին ըստ որում 1888 թուականի տուրքը պարտաւորեցուցիչ է վճարել հինգ տարուայ ընթացքում, քաղաքային վարչութիւնը կարգադրեց. ըստ օրինակի 1889 թուականին պահանջել միայն 1888 թուականի հաստատելի տուրքի երկրորդ հինգերորդական մասը, մի և նոյն ժամանակ այդ արտօնութիւնը չը տալ իրենց կայքը վաճառող կամ դրաւ դնող անձանց։

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ կարելի է ստանալ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ, ուր «Кавказъ» լրագրում հրատարակելուց յետոյ մի ամսուայ ընթացքում տուրքի ենթարկված անշարժ կայքերի տէրից յայտարարութիւններ պիտի ընդունուին տուրքի մասին։

Մի ամսուայ ընթացքում քաղաքային վարչութիւնը քաղաքային խորհրդին կը ներկայացնէ նոր տուրքի վերաբերեալ կազմուած հաշուեցոյցը, դրա մասին եղած բոլոր ընդդիմաբանութիւնների և պատասխանների հետ։ Քաղաքային խորհուրդը վերջապէս այդ տուրքի հաշուեցոյցը հաստատելուց յետոյ, քաղաքային վարչութիւնը անմիջապէս ձեռք կը դարնէ անշարժ կայքերի տէրերին տուրք վճարելու հրաւիրագրեր ուղարկելուն. այդ հրաւիրագրերի մէջ նշանակուած կը լինեն անշարժ կայքերի վրա վերջնականապէս նշանակուած տուրքի չափը։ 1—1

Դիմելով այն անձանց, որոնց մօտ գտնվում են հանգուցեալ Արարատեանի „ՍՈՒՏ ԾԳՆԱՒՈՐ“ գրքի բաժանորդագրութիւնները, խնդրում եմ աշխատեն շուտով վերադարձնել ինձ, որովհետև գրքի տպագրութիւնը շուտով պէտք է սկսվի։ Պէտք է ուղարկել այս հասցէով. Тифлисъ, Ѳоменая улица, № 15, Г-жѣ Шушаникъ Араратянъ.
1—3

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

ՕՐԻՈՐԴ ՍՕՖԻԱ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

(Ֆրեյլինեան փողոց, № 4)

Ամառը տեղափոխվում է Բօրժոմ։ Ամառվայ համար ընդունվում են գիշերօթիկներ։ 4—6 (շ. հ.)

„ՄՇԱԿԻ“ խմբագրատանը ծախվում է. „ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ“ ЛЕКЦІЯ ЧИТАННАЯ НА АРМЯНСКОМЪ ЯЗЫКѢ, **ГРИГОРІЕМЪ АРЦРУНИ.** Переводъ А. Аракелянца, (Москва, 1880). —Цѣна 25 коп., съ пересылкою 30 к. (Почтовыми марками). 7—20

ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑԻ

ԳՏՆՎՈՒՄ Է ՍՕԼՕԼԱԿ, ՎԵԼԻԱՄԻՆՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂ., ՏՈՒՆ ԳԷՈՐԳՕՎԻ

ՄԱՅԻՍԻ 1-ից ՍԿՍԱԾ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ գիմնազիայի, բէալական ուսումնարանի, կադէտական կորպուսի և Ներսիսեան ուսումնարանի համար։

Ուսումնարանում, բացի զանազան գիմնազիական առարկաներից, աւանդվում են այլ ևս հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, լատիներէն և յունարէն լեզուներ։

Յանկացողները կարող են ԴԱՇՆԱԿԻ (բոյալի) վրա ածել սովորել, դրա համար պանսիօնում կայ առանձին մասնագէտ ուսուցիչ։

Ուսումնարանում ընդունվում են ԵՐԹԵԻԿՆԵՐ, ԿԻՍԱԹՈՇԱԿԱՒՈՐՆԵՐ և ԹԱՇԱԿԱՒՈՐՆԵՐ։

Հասցէն. Тифлисъ, Сололаки, Вельяминовская улица, домъ Геворкова, № 11.
3—5

ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

ՊՕՂ ՈՍ ՔԻԻՐՔԶԵԱՆ, կոմիսիոնէր և թարգման ռուսաց և հայոց լեզուի, առաջարկում է իր ծառայութիւնները պ.պ. ճանապարհորդներին և վաճառականներին և այլն։

ՀԱՍՑԷՆ. P. Kurktschianz, WIEN, Radetzky Strasse № 4.
Իսկ հեռագիրների համար. Kurktschianz Wien.
9—16 (և. շ.)

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Շոգենաւերի կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի 9/21 յունվարից սկսած

ԵՒ ՓՈԽԱԴԱՐՁ

Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն, և կ. Պոլիս։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Չորեքշաբթի,	22 մայիսի (3 յունիսի)	շոգենաւ	ՄԻՆԳՐԵԼԻԱ	— ԺԻԲՈՒԷՆ
—	5/17 յունիսի	—	ՍԻՐԿԱՍԻ	— ԲՕՇԵԼ
—	19 յունիսի (1 յուլիսի)	—	ԱՆԱՏՕԼԻԱ	— ԳԱՐԻԴ
—	3/15 յուլիսի	—	ՄԻՆԳՐԵԼԻԱ	— ԺԻԲՈՒԷՆ

և այլն, երկու շաբաթ մի անգամ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օրերը, 4 ժամին կէսօրից յետոյ։

Տօմսակների գները ուղղակի երթևեկութեան Բաթումից դէպի Պարիզ իսկական գնից պակասեցրած են։

Տեղեկութիւնների համար ճանապարհորդների և բեռների մասին թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան ագենտներին. ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գարանիօնին, Նաբերէժնայա, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. Վիկտոր դ'ԱՐՆՕԻՆ, Միջին-փողոցում, Նախկին գեներալ Տէր-Ասատուրովի տանը, ԲԱԳԻՈՒՄ, Սամուէլ Դիլգարովին, Կոլուբրիակինսկայա հրապարակ, և ՆՕՎՈՐՈՍԻՑՍԿՈՒՄ պ. Լուի Բընօին։
3—10 (և. շ.)

Միայն ֆաբրիկային այդ մարկա կրելով, վաւէր է համարվում.

Huste-Nicht
Gerichtl. geschützt

ՄԻ՞ ՀԱԶԻՐ

Մեղրից և խոտերից պատրաստված մայց-էկստրակտ և կօնֆէտներ

Լ. Գ. ՊԵՏՇ ԵՒ ԸՆԿ. ԲՐԷՍԼԱՒԻ ՄԷՋ։

Քիմիական վերլուծութեամբ և բժշկական փորձերով ապացուցված է, որ այդ պրէպարատները չեն պարունակում առողջութեան համար որևէ վնասակար բաղադրութիւններ, և այդ պատճառով նրանց ներմուծումը Ռուսաստան և նրանց այդտեղ ծախելը թոյլատրված է։

ԳԻՆԸ. չիրը 1 ր. 25 կ. և 2 ր. 40 կ. կօնֆէտները 30—50 կոպ.։

Գլխաւոր պահեստ Ռուսաստանում

Վ. ԱՈՒՐԻԻԻ մօտ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ, Կոլոկոլնայա 18/19

Վաճառվում է Ռուսաստանի բոլոր դեղագործարաններում և դեղատներում։
16—16 (ամսի 1 և 15)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԻՆ ՀԱՅՈՑ ՏԱՂ ԱԶԱՓԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Գինը 50 կոպէկ։

Վաճառվում է կենտրօնական դրավաճառանոցում։
4—4

„ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՌՔ“

Կոչված պատկերները ծախվում են

100 օրինակի գինն է . . . . . 70 ռուբլի։
25 օրինակի գինն է. . . . . 20 ռուբլի։
Մի օրինակի գինն է. . . . . 1 ռուբլի։

ՀԱՍՑԷՆ Է՝ МОСКВА, АРМЯНСКАЯ ЦЕРКОВЬ, ИВАНУ ПАНОСОВУ.
3—6

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՆ

Փ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ՝

1, ՌՈԲԻՆԶՕՆ, փոքրերի համար, կոմս Լ. Տօլստոյի „Ясная Поляна“-ից, գինը . . . . . 20 կ.
2, ԿՈԼՈՒՄԲ, փոքրերի համար, նոյն հեղինակի . . . . . 15 »
3, ԲԷԱԹՐԻՉԷ, վէպիկ, Հայզէի . . . 30 »
5—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՐԵԴԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

հրաւիրում է ցանկացողներին կապալով վերցնել գեներալ Տէր-Ասատուրովի նախկին տունը, որը գտնվում է Թիֆլիսում՝ Երևանեան հրապարակի վրա, Պուշկինեան և Միջի փողոցի անկիւնում։ Կօնդիցիաները կարելի է տեսնել ընկերութեան վարչութեան մէջ ամեն օր, առաւօտեան 11 ժամից մինչև 1 ժամ կէսօրից յետոյ։ Յայտարարութիւնները կընդունվին մինչև 20 մայիսի, ներկայ թուի, ընկերութեան վարչութեան մէջ, Պուշկինեան փողոցում, Սունդուկեանցի տունը։
3—3

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 13 Мая 1891 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.